

Bidrag till alla som sägs upp

Publicerad: 12 januari 2009

GLOBALISERING HOTAR INTE JOBBEN. Globaliseringen kräver nog en mer flexibel arbetsmarknad. En bra kompensationsmetod för alla som sägs upp – oberoende av om man blir arbetslös eller inte – kan vara ett generöst avgångsbidrag som betalas via en allmän försäkring, skriver Lars Calmfors, professor i nationalekonomi.

Det är en vanlig föreställning att globaliseringen i form av ökad konkurrens från låglöneländer hotar sysselsättningen hos oss. Det är uppenbart att enskilda jobb och branscher kan försvinna. Men den relevanta frågan är i vilken mån de jobb som försvinner ersätts av nya.

Handeln med låglöneländer leder till en omstrukturering av ekonomin. Vi får inrikta oss mer på kunskaps- och kapitalintensiv produktion, samtidigt som arbetsintensiva sektorer krymper.

En del ekonomer har varnat för att denna strukturomvandling kan innebära högre arbetslöshet därför att arbetsmarknaden inte är tillräckligt flexibel.

En orsak kan vara att lönerna i arbetsintensiva verksamheter inte anpassas till det förändrade konkurrensläget. Det kan också uppstå friktionsarbetslöshet när arbetskraft som friställs i stagnerande branscher inte har den kompetens som efterfrågas i expanderande branscher.

Denna analys förbiser en central aspekt, nämligen att arbetsmarknadens flexibilitet inte är given utan troligen påverkas av globaliseringen.

Den kan mycket väl bidra till en sådan ökning av flexibiliteten att nettoeffekten på sysselsättningen blir positiv. Det finns flera mekanismer som verkar i den riktningen.

- Outsourcing av produktion av insatsvaror till låglöneländer innebär att arbetsuppgifter flyttas ut. Men samtidigt blir produktionen billigare, vilket tenderar att öka den. Det bidrar till ökad efterfrågan på arbetskraft hos oss för att utföra de uppgifter som blir kvar.
- Globaliseringen innebär mer konkurrens, vilket tvingar företagen till prissänkningar. Det stimulerar allmänt efterfrågan, produktion och sysselsättning.

- Större möjligheter för företagen att utlokalisera produktion ifall de inhemska lönekostnaderna blir för höga, förstärker drivkrafterna för återhållsamma löneökningar.

Teoretiskt kan man inte säga om globaliseringen har en positiv eller negativ nettoeffekt på sysselsättningen. Det finns inte heller mycket empirisk forskning om detta.

I en studie för Globaliseringsrådet försöker jag belysa frågan. Min slutsats är att det är svårt att finna stöd för negativa sysselsättningseffekter: om något tyder resultaten snarare på positiva effekter.

Detta betyder inte att globaliseringen är oproblematiske, bara att den förmodligen inte hotar sysselsättningen. Däremot finns det stöd för att globaliseringen kan fördela om inkomster från arbete till kapital och öka löneskillnaderna. Eventuella positiva sysselsättningseffekter går troligen hand i hand med sådana omfördelningar.

Fördelningseffekterna kan motivera ingripanden för att alla ska få del av de totala välfärdsvinster som globaliseringen kan antas medföra när varje land i högre grad specialiserar sig på det man är bäst på. Man bör emellertid inte försöka kompensera potentiella förlorare genom selektiva stödinsatser från fall till fall. Sådana riskerar att främst gå till grupper som lätt gör sig hörda: typexemplet är fordonsindustrin.

Slutsatsen är att vi bör förlita oss på generella välfärdssystem för att motverka oönskade omfördelningar.

Ett sådant system är *arbetsmarknadsutbildning*, som har fördelen att både underlätta strukturomvandling och hjälpa enskilda individer. Det finns skäl att öka volymen på arbetsmarknadsutbildningen, som under senare år dragits ner kraftigt. Det är sant att utbildningen fungerade dåligt på 1990-talet, men förutsättningarna idag är mycket bättre.

Samtidigt är det viktigt att arbetsmarknadsutbildningen verkligen används för omskolning. Man bör avstå från att genom utbildningssubventioner låta arbetskraft övervintra inne i företagen under perioder med låg efterfrågan. Sådana insatser riskerar att konservera en icke livskraftig näringslivsstruktur.

En generös arbetslöshetsförsäkring är en metod att skydda dem som friställs. Det finns goda motiv för en hög arbetslöshetsersättning under en omställningstid, men inte för en hög ersättning under lång tid, eftersom det – enligt samstämmig forskning – ökar arbetslösheten.

En bättre kompensationsmetod kan vara *avgångsbidrag* – som betalas via en allmän försäkring – till alla som sägs upp oberoende av om man blir arbetslös eller inte. Sådana bidrag har inte – som arbetslöshetsersättning – negativa effekter på flödet in i sysselsättning.

Avgångsbidrag för arbetstagare över 40 år – på mellan 27000 och 40000 kronor – finns i de arbetsmarknadsförsäkringar som avtalats mellan LO och Svenskt Näringsliv. De finns däremot inte på andra delar av arbetsmarknaden (där kompletterande försäkringar i stället fyller på a-kassan).

Ett sätt att hantera globaliseringens sannolika fördelningseffekter kunde vara att införa försäkringar med avgångsbidrag över hela arbetsmarknaden, och då i ännu mer generös form.

Denna idé är värd att pröva, inte minst för att bryta den polariserade debatten om nivån på a-kassan. Det är viktigt att inse att det också finns andra dimensioner på skyddet för dem som förlorar jobbet.

Lars Calmfors

professor i internationell ekonomi vid Stockholms universitet och ledamot av Globaliseringsrådet